क्र. नं. ८

राजवाडे

अंक २९९ शाखा कोश

ग्रंथनाम अमरकोश, प्रथमकांड, मुद्रित

ग्रंथकार

काल पृष्ठ

स्थल

"Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

(1)

Gopal

॥ अथ अमरकोश कांड पहिलें ॥ १ ॥

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

(2)

श्रीगणेशायनमः॥ यस्यज्ञानदयासिंधोरगाधस्याऽनघागुणाः॥ सेव्य

ताऽमक्षयोधीराःसश्रियेचामृतायच॥१॥ समाहृत्याऽन्यतंत्राणिसं

संक्षिप्तैः) पर्यायपदशोभितैः

क्षिप्तैःप्रतिसंस्कृतैः॥संपूर्णमुच्यतेवर्गैर्नामलिंगानुशासनं॥२॥प्रा

यशोरूपभेदेनसाहचर्याच्चकुत्रचित्॥स्त्रीपुन्नपुंसकंज्ञेयंतद्विशेष

विधेःक्वचित्॥३॥भेदाख्यानायनद्वंद्वोनैकशेषोनसंकरः॥कृतो

A joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(3)

वर्गांतरे लिंगमनुक्तानां॥

स्वर्गवर्गः

अ॰को॰ १

ऽत्रभिन्नलिंगानामऽनुक्तानां क्रमाद्दृते॥४॥ त्रिलिंग्यां त्रिष्विति प

दं मिथुने तु द्वयोरिति॥ निषिद्धलिंगं शेषार्थं त्वंताथादि न पूर्वभाक्॥

॥५॥ स्वरव्ययं स्वर्गनाकत्रिदिवत्रिदशालयाः॥ सुरलोको द्योदिवौ द्वे

ओदंतनर तिस्वामी

नवस्वर्गस्य

स्त्रियां क्लीबे त्रिविष्टपं॥६॥ अमरा निर्जरा देवास्त्रिदशा विबुधाः

दिवुशब्दजं द्वैत॥

सुराः॥ सुपर्वाणः सुमनसस्त्रिदिवेशा दिवौकसः॥ ७॥ आदिते

॥आदित्या द्वादश प्रोक्ता विश्वेदेवा दश स्मृताः॥ वसवश्चाष्टसंख्याताः षट्त्रिंशत्तुषिताम ताः॥

(3A)

ब्रह्मनन्त्वनुपोवेद्रेनद्वयोःपुंसिवेध
सीतिमेदिनी॥ विधात्रानिब्रह्मणः॥

सप्तशाक्यस्य

धोदनिश्चसः॥ गोतमश्चार्कबंधुश्च मायादेवीसुतश्चसः॥१५॥

ब्रह्मात्मभूः सुरज्येष्ठः परमेष्ठी पितामहः॥ हिरण्यगर्भो लोकेशः

विरंचोपि

स्वयंभूश्चतुराननः॥१६॥ धाताब्जयोनिर्द्रुहिणो विरिंचिः कम

लासनः॥ स्रष्टा प्रजापतिर्वेधा विधाता विश्वसृड्विधिः॥१७॥ वि

शब्द

एकोनचत्वारिंशद्विष्णोः

ष्णुर्नारायणः कृष्णो वैकुंठो विष्टरश्रवाः॥ दामोदरो हृषीकेशः

" Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan ... Mumbai. "

केशवोमाधवःस्वभूः॥१८॥दैत्यारिःपुंडरीकाक्षोगोविंदोगरुडध्व
जः॥पीतांबरोऽच्युतःशार्ङ्गीविष्वक्सेनोजनार्दनः॥१९॥उपेंद्रइंद्रा
वरजश्चक्रपाणिश्चतुर्भुजः॥पद्मनाभोमधुरिपुर्वासुदेवस्त्रि
विक्रमः॥२०॥देवकीनंदनःशौरिःश्रीपतिःपुरुषोत्तमः॥वनमा
लीबलिध्वंसीकंसारातिरधोक्षजः॥२१॥विश्वंभरःकैटभजि

Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(HA)

२ हेरुष्णापितुः २

क्षेपकः

द्विधुः श्रीवत्सलांछनः ॥ पुराणपुरुषोयज्ञपुरुषोनरकांतकः ॥२२॥

क्षेपकः

जलशायीविश्वरूपोमुकुंदोमुरमर्दनः ॥ वसुदेवोऽस्यजनकः स

समद्रश्रीवल्लभ इस्यः

एवानकदुंदुभिः ॥२३॥ बलभद्रः प्रलंबघ्नोबलदेवोऽच्युताग्र

जः ॥ रेवतीरमणोरामः कामपालोहलायुधः ॥२४॥ नीलांबरोरौ

हिणेयस्तालांकोमुसलीहली ॥ संकर्षणः सीरपाणिः कालिंदीभे

२ एककुंडलआख्यातोबलभद्रे धनाधिपेइतिमेदिनी ॥ २

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(5)

एकविंशतिः कामस्य

मीनशब्दः जलचरोपलक्षणार्थः

अ॰को॰ ४

दनोबलः॥२५॥मदनो मन्मथो मारः प्रद्युम्नो मीनकेतनः॥कंदर्पो

क्षेपकः

दर्पकोनंगः कामः पंचशरः स्मरः॥२६॥उन्मादनं रोदनं च तथा सं

क्षेपकः

मोहनं विदुः॥शोषणं शरणं चैव पंच बाणा मनोभुवः॥२७॥शंबरा

रिर्मनसिजः कुसुमेषुरनन्यजः॥पुष्पधन्वा रतिपतिर्मकरध्वज

२१ द्वे अनिरुद्धस्य — क्षेपकः

आत्मभूः॥२८॥ब्रह्मसूर्ऋष्यकेतुः स्यादनिरुद्ध उषापतिः॥अर

१ उषाबाणसुतारात्योरिति मेदिनी १

(5A)

२॥लक्ष्मीः संपत्तिशोभयोरितिमेदिनीषट्‌लक्ष्म्यः॥२२

विंदमः शोकंनचूलेंचनवमल्लिका॥२९॥नीलोत्पलंचपंचैतेपंचबा
णस्यसायकाः॥लक्ष्मीःपद्मालयापद्माकमलाश्रीर्हरिप्रिया॥३०॥इं
दिरालोकमातामारमामंगलदेवता॥भार्गवीलोकजननीक्षीरसाग
रकन्यका॥३१॥शंखोलक्ष्मीपतेःपांचजन्यश्चक्रंसुदर्शनः॥कौमोद
कीगदाखड्गोनंदकःकौस्तुभोमणिः॥३२॥चापःशार्ङ्गंमुरारेस्तुश्री

२॥सुदर्शनःपुंसि।बंधुरेषजगतांसुदर्शनः॥२

(6)

क्षेपकः

अ॰को॰ ५ वत्सो लांछनं मतं ।। अश्वास्तु शैब्य सुग्रीव मेघपुष्पबलाहकाः ।। सारथि

नवगरुडस्य

र्दारुको मंत्री उद्धवश्चाऽनुजो गदः ।। गरुत्मान् गरुडस्तार्क्ष्यो वैनतेयः ख

गेश्वरः ।।२४।। नागांतको विष्णुरथः सुपर्णः पन्नगाशनः ।। शंभुरीशः

अष्टचत्वारिंशन्नशंभोः

पशुपतिः शिवः शूली महेश्वरः ।।२५।। ईश्वरः शर्व ईशानः शंकरश्चंद्रशे

खरः ।। भूतेशः खंडपरशुर्गिरीशो गिरिशो मृडः ।।२६।। मृत्युंजयः कृ

" Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

(6A)

निवासः पिनाकी प्रमथाधिपः॥ उग्रः कपर्द्दी श्रीकंठः शितिकंठः कपाल
भृत्॥२७॥ वामदेवो महादेवो विरूपाक्षस्त्रिलोचनः॥ कृशानुरेताः
सर्वज्ञो धूर्जटिर्नीललोहितः॥२८॥ स्मरहरो भर्गस्त्र्यंबकस्त्रि
पुरांतकः॥ गंगाधरोंधकरिपुः क्रतुध्वंसी वृषध्वजः॥२९॥ व्योमकेशो
भवो भीमः स्थाणुरुद्र उमापतिः॥ कपर्द्दीऽस्वयंजटाजूटः पिना

Joint Project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(71)

अ.को. ६

द्वे शिवधनुषः द्वे शिवानुचराणां

कोऽजगवं धनुः ॥ ४० ॥ प्रमथाः स्युः पारिषदा ब्राह्मीत्याद्यास्तु मातरः ॥ ब्रा

क्षेपकः

ह्मी माहेश्वरी चैव कौमारी वैष्णवी तथा ॥ ४१ ॥ वाराही च तथैंद्राणी चामुं

क्षेपकः त्रीणि ऐश्वर्यस्य

डा सप्तमातरः ॥ विभूतिर्भूतिरैश्वर्यमणिमादिकमष्टधा ॥ ४२ ॥ अ

णिमा महिमा चैव गरिमा लघिमा तथा ॥ प्राप्तिः प्राकाम्यमीशित्वं व

सप्त दश पार्वत्याः

शित्वं चाऽष्टसिद्धयः ॥ ४३ ॥ उमा कात्यायनी गौरी काली हैमवतीश्व

२॥ अणिमादयः लघिमांताश्च चत्वारः पुंसि स्युः ॥ २

A joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(7A)

री॥ शिवा भवानी रुद्राणी शर्वाणी सर्वमंगला॥ ४४॥ अपर्णा पार्वती दुर्गा

१७ क्षेपकः

मृडानी चंडिकांबिका॥ आर्या दाक्षायणी चैव गिरिजा मेनकात्मजा

क्षेपकः अथ गणपतेः

॥ ४५॥ कर्णमोटी च चामुंडा चर्ममुंडा च चर्चिका॥ विनायको विघ्नरा

८

जद्वैमातुरगणाधिपाः॥ ४६॥ अप्येकदंतहेरंबलंबोदरगजाननाः॥ का

सप्तदश कार्तिकेयस्य· न

र्तिकेयो महासेनः शरजन्मा षडाननः॥ ४७॥ पार्वतीनंदनः स्कंदः से

" Joint Project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan Mumbai. "

(४)

स्वर्गवर्गः

अ॰ को॰ ७

नानीरग्निभूर्गुहः॥ बाहुलेयस्तारकजिद्विशाखः शिखिवाहनः॥४८॥

पंचत्रिंशन्नामानींद्रस्य

षाण्मातुरः शक्तिधरः कुमारः क्रौंचदारणः॥ इंद्रो मरुत्वान्मघवा बि

डौजाः पाकशासनः॥ ४९॥ वृद्धश्रवाः शुनासीरः पुरुहूतः पुरंदरः॥

जिष्णुर्लेखर्षभः शक्रः शतमन्युर्दिवस्पतिः॥५०॥ सुत्रामा गोत्रभि

द्वज्री वासवो वृत्रहा वृषा॥ वास्तोष्पतिः सुरपतिर्बलारातिः शची

Joint property of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan Mumbai.

(8A)

पतिः॥५१॥ जंभभेदी हरिहयः स्वाराण्नमुचिसूदनः॥ संक्रंदनो दु

श्च्यवनस्तुराषाण्मेघवाहनः॥५२॥ आखंडलः सहस्राक्षऋभुक्षा

त्रीणि इंद्राण्याः

स्तस्य तु प्रिया॥ पुलोमजा शची इंद्राणी नगरी त्वमरावती॥५३॥ हय

इंद्रपुत्रस्य

उच्चैःश्रवाः सूतो मातलिर्नंदनं वनं॥ स्यात्प्रासादो वैजयंतो जयंतः

चत्वारि इंद्रहस्तिनः

पाकशासनिः॥५४॥ ऐरावतोऽभ्रमातंगैरावणाऽभ्रमुवल्लभाः॥

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

(१)

२॥ विमानो व्योमयाने च सार्वभौमगृहेऽपि च ॥ घोटके यानपात्रे च पुन्नपुंसकयोर्मतः । मेदिनी॥२

दश वज्रस्य· ह्लादिनी वज्रतडितोरिति मेदिनी॥

स्वर्गवर्गः

अ·को· ८

ह्लादिनी वज्रमस्त्री स्यात्कुलिशं भिदुरं पविः॥५५॥ शतकोटिः स्वरुः

शंबो दंभोलिरशनिर्द्वयोः॥ व्योमयानं विमानोऽस्त्री नारदाद्याः

द्वे देवसभायाः   त्रीणि सुधायाः

सुरर्षयः॥५६॥ स्यात्सुधर्मा देवसभा पीयूषममृतं सुधा॥ मंदाकि

चत्वारि देवगंगायाः   पंच मेरोः

नी वियद्गंगा स्वर्णदी सुरदीर्घिका॥५७॥ मेरुः सुमेरुर्हेमाद्री रत्न

सानुः सुरालयः॥ पंचैते देवतरवो मंदारः पारिजातकः॥५८॥ संता

२॥ समुद्रनवनीतं स्यात्क्लीबं पीयूषचंद्रयोरिति मेदिनी॥२

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Keshav Pratishthan Mumbai.

(9A)

पंचानां देवतरूणामेकैकं द्वे ब्रह्मपुत्रस्य षट् अश्विनोः

९ नः कल्पवृक्षस्त्वश्वे पुंसि वा हरिचंदनं॥ सनत्कुमारो वैधात्रः स्वर्वैद्यावश्

विनीसुतौ॥५९॥ नासत्यावश्विनौ दस्रावाश्विनेयौ च तावुभौ

क्षेपकः

स्त्रियां बहुष्वप्सरसः स्वर्वेश्या उर्वशीमुखाः॥६०॥ घृताचीमेन

का रंभा उर्वशी च तिलोत्तमा॥ सुकेशी मंजुघोषाद्याः कथ्यंतेऽप्स

क्षेपकः एक

रसो बुधैः॥६१॥ हाहा हूहूश्चैवमाद्या गंधर्वास्त्रिदिवौकसां॥

देवा देवगायकानां

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(१०)

चतुस्त्रिंशदग्नेः

स्वर्गवर्गः

अ·को·१ अग्निर्वैश्वानरो वह्निर्वीतिहोत्रो धनंजयः॥५२॥कृपीटयोनिर्ज्व

स्तु तनूनपादीत तनूनपात् पुंसि॥ नू नू

२ लनो जातवेदास्तनूनपात्॥ बर्हिः शुष्मा कृष्णवर्त्मा शोचिष्केश उष

र्बुधः॥५३॥ आश्रयाशो बृहद्भानुः कृशानुः पावकोऽनलः॥ रोहि

स्तु

ताश्वो वायुसखः शिखावानाशुशुक्षणिः॥५४॥ हिरण्यरेता

जू स्तु

भु हुतभुग्दहनो हव्यवाहनः॥ सप्तार्चिर्दमुनाः शुक्रश्चित्रभानुर्वि

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(10A)

२॥ स्त्रियामिति अर्चिरादिभिः संबध्यते ॥२

औ श्रीणि वाडवाग्नेः

भा वसुः ॥६५॥ शुचिरप्पित्तमौर्वस्तु वाडवो वडवानलः ॥ वह्नेर्द्वे

पंचज्वालायाः — द्वे अग्निकणानां ॥

योर्ज्वालकीलावर्चिर्हेतिः शिखा स्त्रियां ॥६६॥ त्रिषु स्फुलिंगोऽग्नि

द्वे संतापस्य — क्षेपकः — द्वे वन्हिज्वालायाः

कणः संतापः संज्वरः समौ ॥ उल्का स्यान्निर्गतज्वाला भूतिर्भसि

पंच भस्मनः — द्वे वनवन्हेः — क्षेपकः

तभस्मनि ॥६७॥ क्षारो रक्षा च दावस्तु दवो वनहुताशनः ॥ धर्म

चतुर्दश यमस्य

राजः पितृपतिः समवर्ती परेतराट् ॥६८॥ कृतांतो यमुनाभ्राता

कृतांतो यमसिद्धांतदैवाकुशलकर्मसु मेदिनी ॥१

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(11)

॥चित्रगुप्तस्तुपुंसिस्याद्यमेतस्यचलेरवके॥मेदिनी॥ स्वर्गवर्गः

१४

अ·को·१ शमनोयमराड्यमः॥कालोदंडधरःश्राधदेवोवैवस्वतोऽनंतकः॥६९॥

पंचदशराक्षसः

१० राक्षसःकोणपःक्रव्यात्क्रव्यादोऽस्रपआशरः॥रात्रिंचरोरात्रिच

घूवे

रःकर्बुरोनिकषात्मजः॥७०॥यातुधानःपुण्यजनोनैरृतोयातु

१५ स पंचवरुणस्य स न ५ विंशतिर्वातस्य

रक्षसी॥प्रचेतावरुणःपाशीयादसांपतिरप्पतिः॥७१॥श्वसनः

नू

स्पर्शनोवायुर्मातरिश्वासदागतिः॥पृषदश्वोगंधवहो

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे

राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)

दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८

Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com